

Kulturen är inte himlens metkrok

Mitt möte med kyrkans kulturarbete skedde på Sigtunastiftelsen. Där mötte jag en grundhållning som har formulerats bäst av teologen och författaren Olov Hartman. Han skriver i boken Medmänskligt: "Kulturen är inte någon himmelens metkrok. Om vi mättar de hungriga för att på så sätt intressera dem för kristen predikan så är det en okristlig välgörenhet. Så ska också en romanförfattare skriva om människolivets hemligheter för att om möjligt avslöja dem, inte för att göra exempelsamlingar åt predikanterna. Kultur är från kristen synpunkt något helt annat än en missionsmetod."

Kulturen är inget medel utan ett mål i sig. Den får inte behandlas som trons tjänare utan som en jämbördig samtalspartner. Med den kultursynen upprättas människan som skapande och ansvarstagande subjekt. Det visade inte minst Olov Hartman i praktiken genom sin dialog med författare, konstnärer och filmare under många år på Sigtunastiftelsen. De kände sig välkomna och respekterade i ett ständigt pågående samtal om människans villkor i världen.

En av den tidens provostenar blev Vilgot Sjömans film 491. Vilgot Sjöman hade funnits med i Sigtunasamtalen under femtiotalet och valde i början av sextiotalet

att pröva gemenskapen med en film om förlåtelsen. Med Petrus fråga till Jesus ville han skapa ett mysteriespel:

"Herre, hur många gånger skall min broder göra orätt mot mig och ändå få förlåtelse av mig? Så mycket som sju gånger?" Jesus svarade: "Jag säger dig inte sju utan sjuttiosju gånger." Men sen då? undrade Sjöman och ställde frågan på sin spets i starkt sexuellt laddade scener i filmen 491. Kritiken lät inte vänta på sig. Kristna röster varnade för djävulen och filmen förbjöds. Manfred Björkqvist lyfte varningens finger men Olov Hartman försvarade filmen i en artikel i Aftonbladet - inte på ett paternalistiskt sätt utan som människa och kristen i dialog med en jämbördig. "I själva verket kände jag 491 som en stöt mot mitt eget hjärta", skriver han i sina memoarer och citerar ur sin artikel i Aftonbladet: "Tro, bekännelse och efterföljelse är värda precis så mycket som de betyder i den oförlåtliga eller oläckliga situationen. Så fungerar den kristna provosten för kyrka och samhälle. Om folk som arbetar på dessa områden väjer för frågorna i filmen 491 är det en självrannsakan de väjer för den dörr man stänger för sin medmänniska, den stänger man för Gud. Att leva i förlåtelse är en odelbar relation till dessa båda."

Det Olov Hartman gjorde var både att lyssna till konstnärens budskap och att låta sig beröras på ett personligt plan av

uttrycket: " jag vet mig sällan ha läst, sett eller hört något utanför de bibliska texterna själva som så hänsynslöst ställer frågan om jag menar något med mitt dagliga tal om gemenskap med Gud och människor."

Idag finns det ett stort intresse hos författare, filmare och konstnärer att få samarbeta med kyrkan. Förlagen vill gärna medverka genom sina författare på Se människan-scenen på Bok- & Biblioteksmässan i Göteborg. Författare deltar numera i litterära gudstjänster i t ex Storkyrkan i Stockholm där man erbjuds att predika över söndagens text i kyrkan. Många församlingar ordnar konstutställningar i kyrkorummet med eller utan anknytning till kyrkoåretsteman. Konstens funktion i kyrkan kan fungera pedagogiskt som en traditionsförmedling med personlig röst. Men det gäller att se upp så att inte konsten blir trons tjänarinna i iver från utövare och kyrka att mötas och visa upp nya kreativa arbetsformer. Kulturen är som sagt ingen missionsmetod. Mötet måste ske med respekt för såväl utövarens som uttryckets integritet.

En viktig provosten för kyrkan blir i det sammanhanget den planerade fotoutställningen *Uppenbar(a)t* som Kulturhuset i Stockholm vill visa i samarbete med Stockholms stift hösten 2006. Utställningen är en del av en

större vandringsutställning kallad Corpus Christi som ursprungligen kommer från The Israel Museum i Jerusalem. Den består av ett stort antal symboliska bilder med Kristusmotiv som skapats av fotokonstnärer mellan åren 1855 och 2002.

Jag såg den omtalade utställningen på Hôtel de Sully i Paris för några år sedan och blev både provocerad och inspirerad. Den kan ses som en exposé över den sårade människan i en värld som ständigt vill krympa och stympa det mänskliga. Där finns bilder från förra sekelskiftet och tidigt 1900-tal av Jesus som korsfäst och naken kvinna. På en annan bild kysser Jesus liv i den döde Lazarus med en sensualitet som direkt för tanken till homosexualitet. Den sista måltiden är nog det mest återkommande motivet. På en av bilderna är alla vid bordet utvecklingsstörda, inklusive Jesus. På en annan är hela bordet nedsänkt under vatten så att Jesu följe är fullständigt täckt med vattenbubblor. Det ger en spöklik effekt och bilden heter också *Black Supper*. Fotokonstnären är Andreas Serrano som är mest känd för sin provokativa bild *Piss Christ*, där krucifixet är nedsänkt i urin för att markera att också kroppsvätskan kan helgas.

Många har reagerat och varnat för hädelse och blasfemi. Det är utan tvivel ingen barnvänlig utställning.

Upplevelsen förstärks av det fotografiska mediet som kan kännas så konkret och definitivt i sitt konstnärliga uttryck. Men det ursprungliga temat är Kristi kropp, dvs kyrkans djupaste symbol för den inre tillhörigheten och friheten i livet. Bilderna formar ett protestskri mot en tillhörighet som blivit för trång, en kyrka som med sina konventioner och fördomar utestänger och beskär människans livsrum. Det känns som om konstnärerna tagit spjörn mot traditionen för att frigöra själva symbolen för friheten, Jesus. Det är just det som blir tankeväckande. Att det yngsta konstnärliga mediet, fotot, genom tre sekler har framställt Jesus som den som inte sviker människan i hennes förnedring och kamp för ett värdigt liv — är inte det ett budskap som borde stämma kyrkan till eftertanke?